

Beata Radziwonowicz
Białystok

**Sposoby identyfikacji mężczyzn i dzieci
w parafii jednowierców w Pokrowsku
w latach 1846–1902**

Słowa kluczowe: staroobrzędowcy-jednowiercy, zestawienia nominacyjne, klasyfikacja, Suwalszczyzna

W XVII w. w Cerkwi Rosyjskiej nastąpił rozłam. Bezpośrednią jego przyczyną był konflikt, który wynikł w związku z reformami niektórych obrzędów cerkiewnych i poprawianiem ksiąg. Część społeczeństwa, w tym także duchowieństwa, nie godząc się na owe reformy postanowiła zostać przy starym obrzędzie. W ten sposób powstała nowa społeczno-religijna grupa – staroobrzędowcy, która w zasadzie od początku swego istnienia była ostro zwalczana zarówno przez władzę jak i oficjalną Cerkiew. Srogie represje, zwłaszcza w latach 80-ych XVII w., doprowadziły do tego, że staroobrzędowcy zaczęli porzucać swoje miejsca zamieszkania i uciekali najpierw w bezludne rejony Rosji, jak można najdalej od miast i osad, później też poza granice kraju: do Szwecji, Kurlandii, Polski, a także Turcji, Austrii i do Prus.

Już od samego początku wśród prześladowanych staroobrzędowców, zaznaczały się pewne różnice dotyczące zasad wiary, zwłaszcza w kwestii duchowieństwa, które w końcu XVII w. doprowadziły do podziału na dwie zasadnicze grupy: popowców (uznających sakrament kapłaństwa) i bezpopowców (nie uznających sakramentu kapłaństwa)¹, wśród których funkcje duchownego pełnił wybierany przez społeczność *starik* zwany nastawnikiem.

---

¹ Odłam ten nigdy nie wytworzył hierarchii kościelnej i w zasadzie nie uznawał innych sakramentów niż chrzest.

Z czasem na tle różnic, spowodowanych odrębną interpretacją określonych dogmatów religijnych, zarówno kręgi popowców jak i bezpopowców zaczęły dzielić się na mniejsze grupy, tzw. sogłasija. Korzystając m.in. z tego, że druga połowa XVIII w. była okresem względnego spokoju w stosunkach staroobrzędowcy – władza, doprowadzono do zbliżenia części popowców z oficjalną Cerkwią, co zaowocowało powstaniem nowej religijnej społeczności, nazwanej jednowiercami. Jednowierstwo to rodzaj unii popowców z Kościołem Prawosławnym polegającej na odprawianiu nabożeństw według starego rytu przez specjalnie do tego celu delegowanych duchownych oficjalnego kościoła. Na początku jednowierstwo nie zanotowało większych sukcesów, staroobrzędowcy traktowali je jako kolejną rządową pułapkę, chociaż liczba jednowierców zwiększała się w okresach wzmożonych prześladowań, kiedy to staroobrzędowcy albo sami przechodzili na jednowierstwo (przede wszystkim kapitałiści, którzy bali się utraty swoich przedsiębiorstw), albo byli do tego zmuszani. Dlatego też, emigracja zwolenników starej wiary nie ustawała; osiedlali się w coraz bardziej odludnych terenach Rosji i poza jej granicami często na dogodniejszych warunkach niż w kraju. Bezpopycy wędrowali na północ kraju, gdzie zakładali na wpół klasztorne osady. Popowcy zaś kierowali się głównie na południowy zachód Rosji w kierunku Ukrainy, gdzie z czasem stworzyli prężnie działające ośrodki.

Na terenach Rzeczypospolitej staroobrzędowcy pojawili się już pod koniec XVIII w. na północy kraju [Pabisowa 2000, 7–33]. Przywędrowali tu z terenów północnej Litwy oraz Kurlandii. Byli to w większości wyznawcy konfesji bezpopowców, osadzani na prawie czynszowym, preferujący głęboki ascetyzm i izolację od świata zewnętrznego. Powstały swoiste enklawy – jedna w okolicach Suwałk, Sejn i Augustowa, druga (późniejsza, powstała po 1830 r.) na Mazurach – pomiędzy Mrągowem a Piszem. Stosując zasadę wzajemnej pomocy w krótkim czasie staroobrzędowcy stali się stosunkowo zamożni, zwłaszcza że władze państwowe przyznawały im pewne swobody (nie tylko religijne), które ciągle przyciągały na te tereny nowe ich grupy, a także sprawiały, że na tę wiarę przechodziła okoliczna ludność rzymskokatolicka, zwłaszcza unicka [Iwaniec 1977, 84].

Po powstaniu listopadowym rząd carski postanowił posłużyć się mieszkającymi na ziemi suwalsko-sejneńskiej staroobrzędowcami do celów rusyfikacyjnych. Najpierw jednak poczyniono starania, aby pozyskać ich dla oficjalnej Cerkwi Prawosławnej. Dlatego też około 1836 r. zezwolono na osiedlenie się nieopodal Sejn przybyłej z guberni mohylewskiej, witebskiej i włodzimierskiej grupie popowców-jednowierców. Celem tego było, po pierwsze rozbięcie mieszkającej w okolicach Suwałk, Sejn i Augustowa społeczności staroobrzędowej od wewnątrz, a po drugie zbliżenie jej do prawosławia po-

przez jednowierstwo. W roku 1842 jednowiercom został nadany leżący nieopodal Sejń rządowy folwark Karolin, na którego terenach już w następnym roku zaczęto zakładać wieś Pokrowsk oraz inne osady [Iwaniec 1977, 93]. Niestety, mimo dużych sum, jakie pochłoniął ośrodek jednowierców, ani wybudowanie cerkwi, ani obdarowywanie ziemią, ani przekonywanie ze strony duchownych, ani nawet użycie siły nie przyniosły spodziewanych rezultatów – większość staroobrzędowców nie okazywała chęci przystąpienia do jednowierstwa. Z czasem władze zaniechały dalszych represji i pozwoliły staroobrzędowcom zakładać nowe gospodarstwa bez konieczności zmiany wiary [Iwaniec 1977, 94].

Jedynym skutkiem misyjnej akcji rządowej (poza kilkoma poświadczeniami chrztu neofitów oraz kilkoma przypadkami potwierdzającymi przyjęcie sakramentu małżeństwa przez wyznawców konfesji bezpopowców)², może być fakt, że w końcu XIX w. mieszkający na tych terenach staroobrzędowcy, ujednoliciли swoje poglądy religijne, które zbliżyły się niemal całkowicie do podstawowych zasad wspólnoty pomorskiej – „braczników”, bardziej uległej wobec władz państwowych niż fiedosiejewska, na wyznawców której deklarowali się tutejsi starowierzy [Iwaniec 1977, 95]. Co zaś się tyczy samych jednowierców, to część z nich została przy swoich starych obrzędach, podczas gdy inni przeszli z czasem do Kościoła Prawosławnego.

Ziemia Sejneńska, tak jak i cała Suwalszczyzna, to tereny przygraniczne, gdzie stykały się i ścierały ze sobą kultury czterech narodowości: polskiej, rosyjskiej, litewskiej i pruskiej. Ten swoisty tygiel narodowościowo-wyznaniowy stanowi ciekawy, chociaż niezwykle trudny obszar badań onomastycznych. Ziemie Powiatu Sejneńskiego kolonizowali osadnicy różnego pochodzenia: pierwotnymi jej mieszkańcami byli Jaćwingowie, później od strony północno-wschodniej przyszlі Litwini, następnie przez przynależność części puszczy do ruskich dworów pod Grodnem – Rusini, potem też Polacy – głównie Mazurzy pruscy i Mazowszanie [Wiśniewski 1963, 205]. Nawet zamieszkujący te ziemie wyznawcy wiary starego obrządku pod względem pochodzenia nie stanowili zwartej grupy.

Materiał do badań został wyekscerpowany z duplikatów³ ksiąg metry-

² Bezpopowcy nie uznawali sakramentu małżeństwa.

³ Czyli tzw. ksiąg rocznych, sporządzanych dla właściwego Sądu Pokoju. Od 1825 r. na mocy *Kodeksu Cywilnego Królestwa Polskiego* nastąpiło połączenie Aktów Stanu Cywilnego z metrykami kościelnymi. Utrzymywanie tych metryk stało się obowiązkiem duchownych, pełniących obowiązki parafialne. „Od tej pory każdy akt stanu cywilnego powinien być być pisany w dwóch księgach, tj.: w księdze, która ma zostawać na miejscu, i w księdze, która corocznie składaną być winna do archiwum hipotecznego właściwego Sądu Pokoju” [Muchanow 1858, 3].

kalnych parafii jednowierców w Pokrowsku⁴ znajdujących się obecnie w zbiorach Państwowego Archiwum w Suwałkach. Księgi owe są prowadzonymi w języku rosyjskim⁵ rękopisami i niestety nie wszystkie zachowały się do naszych czasów⁶, tak jak i sama osada, która nie istnieje już jako jednostka administracyjna. W artykule zostaną przedstawione typowe sposoby nominacji populacji męskiej oraz dzieci w parafii jednowierców w Pokrowsku w latach jej istnienia: 1846–1902, do której należeli nie tylko mieszkańcy okolicznych wiosek, ale też np. społeczność jednowiercza zamieszkująca okolice Warszawy (przybyła tam z Mazur wskutek działalności misyjnej Jana Dobrowolskiego). Artykuł będzie poświęcony sposobom nominacji wyłącznie mężczyzn i dzieci. Nominacja kobiet wyglądała nieco odmiennie, dlatego wymaga oddzielnego omówienia.

Badany materiał został podzielony na trzy grupy:

1. formy analityczne – deskrypcje patronimiczne (w tym imię + formy dopełniaczowe),
2. modele syntetyczne z formą patronimiczną w II lub III pozycji szeregu nominacyjnego,
3. modele syntetyczne z członem pełniącym funkcję nazwiska (lub de facto będącym już nazwiskiem) w II lub III pozycji szeregu nominacyjnego.

1. Formy analityczne

Formy analityczne stanowią najstarszą warstwę systemu nazewnictwa i są pierwszym etapem ewolucji nazwiska. Na terenach słowiańszczyzny wieki X–XIV to okres ich względnej produktywności [Kowalik-Kaleta 1991, 285]. Jednak począwszy od XIII w. formy analityczne zaczynają ustępować formom syntetycznym i występują jedynie na piśmie, a w wiekach XV–XVI są odczuwane wręcz jako gorsze niż te z sufiksami [Skulińska 1973, 80].

Formacje analityczne, gdzie w tekście oprócz imienia występują dodatkowe informacje w semantycznej relacji z jednostką nominowaną nazywamy deskrypcjami [Kaleta 1998, 26]. Z racji tego, że w badanym materiale są to relacje przynależności danego człowieka do innego człowieka, będziemy je nazywać deskrypcjami patronimicznymi, które są charak-

⁴ Дубликат актов гражданского состояния о родившихся, бракосочетавшихся и умерших Покровского Единоверческого Прихода, 1846–1902 гг.

⁵ Po polsku były prowadzone jedynie rejestry w latach 1852–1861.

⁶ Nie zachowały się księgi z lat 1847, 1848, 1850 i 1874.

terystyczne przede wszystkim dla słowiańszczyzny wschodniej oraz południowej. Wyrażone są formą dopełniaczową – w większości bez apelatywu i używane, poza nielicznymi wyjątkami, w nominacji dzieci pochodzących ze związków pozamałżeńskich. Występowanie tak archaicznych form w połowie XIX w., kiedy to formy syntetyczne a nawet nazwiska były od kilku wieków już ukonstytuowane, można tłumaczyć tym, że staroobrzędowcy w zasadzie od momentu rozłamu byli grupą tworzącą konserwatywne, zamknięte i wyizolowane społeczności wskutek dyskryminacji i prześladowań zarówno przez władze cerkiewne, jak i świeckie. Żyli w atmosferze odosobnienia, odrzucenia, pieczołowicie chroniąc stare obyczaje oraz obrzędowość, dlatego też pewne elementy staroruskiej tradycji mogły zachować się bardzo długo w tych społecznościach.

1.1. imię + deskrypcja patronimiczna

Ten sposób nominacji jest stosowany przede wszystkim w stosunku do dzieci, zwłaszcza pochodzących spoza związku małżeńskiego, wtedy w akcie jest wskazane przynajmniej jedno z rodziców:

- w aktach urodzeń w całym badanym okresie:

(...) *явился Василий Семеновъ и предъявилъ младенца объявляя что онъ родился въ деревне (...) отъ законной жены его Авдотьи Ивановой* (...) *младенцу сему дано имя Максимъ* (...) – Аор 1855–4/14,

- a także w aktach śmierci w latach 50–60. XIX w., wtedy, gdy mówi się o zmarłym dziecku, zwłaszcza pochodzącym z nieprawego łoża:

(...) *умерла Стефанида, 1 г., дочь Ефима Иванова и Авдотьи Наумовой* (...) – Аос 46–23/16,

(...) *умеръ Григорій, 1годъ, сынъ девки Прасковьи Еремьевой* (...) – Аос 1846–20/11.

Możliwe, że takie formacje nominacyjne są raczej wynikiem konieczności stosowania określonego stylu sporządzania aktów niż społecznego uzusu. Jednak biorąc pod uwagę cały badany materiał, w którym dzieci w początkowym okresie istnienia parafii jakby nie miały przywileju posiadania otczestwa można stwierdzić, że tego typu nominacja, zwłaszcza na początku badanego okresu może mieć związek z pewnym obyczajem, na który nałożyły się określone normy stylu kancelaryjnego⁷.

---

⁷ W aktach śmierci tego samego okresu, kiedy mówi się o zmarłych dorosłych używany jest model imię + otczestwo, podczas kiedy w stosunku do zmarłych dzieci stosuje się formacje analityczne.

W stosunku do mężczyzn tego typu formacje nominacyjne były używane rzadko i spotykane są jedynie w aktach ślubu w latach 1846–1876 (czyli do momentu ukształtowania się nazwiska we wszystkich jego funkcjach) w przypadkach kiedy wspomina się ojca młodego lub młodej. Formacje deskrypcyjne występują w ok. 20% wszystkich aktów ślubu sporządzonych w tym okresie. Nie są to jednak typowe deskrypcje patronimiczne. Relacja w nominacji realizuje się poprzez podanie personaliów dzieci:

(...) *бракъ между (...) Доментіаномъ Ворфоломѣевымъ отъ Ворфоломѣя и Фотинѣи и Ульяною Денисовою (...) отъ Дениса и Дарьи* (...) – АоБ 1854–8/2.

Mogą być przynajmniej trzy przyczyny nominowania rodziców młodych samym tylko imieniem, podczas kiedy normatywnym typem w tym okresie było imię + otczestwo: po pierwsze nie pamięta się otczestwa lub go nie zna (często nie podaje się otczestwa, gdy ojciec już nie żyje), po drugie podawanie otczestwa z przyczyn nominacyjnych w takich wypadkach nie jest konieczne, gdyż najważniejsze w nominacji nowożeńców jest właśnie imię ojca (jako formy wyjściowej do tworzenia patronimu), po trzecie, w przypadkach, gdy młodzi pochodzą z rodzin posługujących się nazwiskiem jako jednostką przynależnościowo-dziedziczną, otczestwo z punktu widzenia nominacji nowożeńców jest zbędne:

(...) *бракъ (...) между (...) Иваномъ Ефимовымъ Новоторинымъ отъ Ефима и Марфы* (...) – АоБ 1853–9/8.

Później, od momentu kiedy nazwisko posiada już cechę dziedziczności, personaliów rodziców w takich przypadkach nie podaje się w ogóle, znikła potrzeba potwierdzania przynależności do określonej rodziny – tę funkcję przejęło nazwisko.

1.2. Imię + fakultatywnie apelatyw (*отъ//отъ девки//девки*) + forma dopełniaczowa

Form dopełniaczowych używa się przy nominacji dzieci zarówno pochodzących z zalegalizowanych związków (w rejestrach aktów urodzeń i śmierci⁸ na przełomie lat 40. i 50. XIX w.) jak i tych nieślubnych (w przypadku dzieci nieślubnych forma dopełniaczowa stosowana jest aż do połowy lat 70. XIX w.⁹). W zależności od sposobu nominacji rodzica czy rodziców w formie dopełniaczowej występuje:

⁸ W akcie śmierci dziecko to często posiada otczestwo.

⁹ W tym okresie w stosunku do pozostałych dzieci stosowany jest model imię + otczestwo lub imię + nazwisko.

- imię, fakultatywnie z apelatywem (zazwyczaj dzieci nieślubne matek o niższym statusie społecznym):
 (...) явилась Анисья Никитина (...) младенцу дано имя Макрина – Аор 1865–3/16, rejestr: Макрина отъ Анисьи – Аор 1865–5/16,
 (...) явилась Анисья Никитина (...) младенцу дано имя Иоаннъ – Аор 1867–6/17, rejestr: Иоаннъ незаконно отъ Анисьи – Аор 1867–11/17,
 (...) явился Андроникъ петровъ Рена (...) родился отъ незамужной дѣвицы Настасіи Андроновой Рены (...) младенцу дано имя Андрей – Аор 1873–10/29, rejestr: Андрей отъ дѣвицы Анастасіи – Аор 1873–16/29,
- forma syntetyczna, czasami z apelatywem:
 (...) явился Илья Никитинъ (...) младенцу дано имя Никифоръ (...) – Аор 46–5/7, rejestr: Никифоръ, Ильи Никитина – Аор 46–23/7,
 (...) умеръ Прокопій Васильевъ, (...), сынъ Василья Васильева (...) – Аос 1849–24/8, rejestr: Прокопій, Василья Васильева – Аос 1849–27/8,
 (...) явилась Васса Миронова (...) младенцу дано имя Петръ (...) – Аор 1849–2/3, rejestr: Петръ, дѣвки Вассы Мироновой – Аор 1849–25/3,
 (...) явился Михаилъ Димитріевъ Шумиловъ (...) родился отъ незамужной крестьянки Евгеніи Тарасовой Шмаровой (...) младенцу дано имя Θεодосія (...) – Аор 1876–11/20,
 rejestr: Θεодосія отъ незамужной Евдокіи Шмаровой – Аор 1876–23/20.

Dominującym jest model z apelatywem *отъ*, czasem dodaje się *незамужной, дѣвки* lub *незаконно* przed lub po imieniu matki, aby podkreślić, że dziecko pochodzi z nieprawego łoża.

Formy analityczne (począwszy od deskrypcji, po bardziej syntetyczne formacje bez apelatywu w formie dopełniacza) w początkowym etapie badanego okresu, lata 1846–1851, są używane przede wszystkim w nominacji dzieci. Być może niosły ze sobą określoną funkcję stylistyczną: w okresie staroruskim zapisy typu *Jaroslav syn Georgija*, charakterystyczne dla początkowego okresu rozpowszechniania się dwustopniowości nazw osobowych, posiadały wyspecjalizowaną funkcję stylistyczną – były używane dla podkreślenia uroczystego charakteru zapisywanego wydarzenia – przeważnie śmierci [Skulina 1973, 27]. Możliwe, że spotykane w źródle na przełomie lat 40. i 50. XIX w. zapisy mogły charakteryzować się podobną funkcją. Później, aż do połowy lat siedemdziesiątych XIX w., czyli do czasu, kiedy nazwisko staje się elementem dziedzicznym, formacji analitycznych, głównie z apela-

tywem, używa się już tylko w stosunku do dzieci nieślubnych. Utrzymujący się stosunkowo długo zwyczaj braku otczestwa czy nazwiska przy nominacji dzieci nieślubnych wynika: po pierwsze z braku regulacji prawnych (na obszarze byłego zaboru pruskiego kwestię tę uregulowano w 1785 r., w zaborze rosyjskim dopiero w 1875 r. [Grzybowski 1957, 487], a po drugie społeczne-go uzusu (zarówno otczestwo, które jest formą imienia ojca, jak i nazwisko dziedziczy się po ojcu, którego w takich wypadkach brak). Kobiety wtedy jeszcze nie były traktowane jako „nośnik” nazwiska, więc mając do dyspozycji tylko personalia matki nie można było nadać dziecku ani nazwiska, ani otczestwa.

W stosunku do dorosłych formacje analityczne w postaci deskrypcji stosowane są sporadycznie: tylko w niektórych aktach ślubu w latach 1846–1876, w stosunku do rodziców młodych (gdy rodzice już nie żyją lub nazwisko dla tej rodziny jest elementem dziedzicznym). W zasadzie dla pełnej nominacji młodych według standardów występujących w tej społeczności w tym czasie w zupełności wystarczało podanie tylko imienia ojca.

2. Imię + syntetyczne formy patronimiczne

Zastępowanie deskrypcji jednostkowych syntetycznymi formami nazw własnych było pierwszym krokiem ewolucji idącej od predykcji do nominacji [Kowalik-Kaleta 1991, 285]. Na słowiańszczyźnie wschodniej głównymi formami syntetycznymi były *patronimica*. Pierwotnie patronimicum oznaczało nazwę osobową wyodrębniającą jednostkę przez wskazanie na nomen proprium jej przodka, zasadniczo ojca. Z czasem baza leksykalna patronimików uległa poszerzeniu i analogiczne formacje można było tworzyć od imienia matki lub innego krewnego, co wpłynęło na pewną zmianę funkcji typowych wykładników patronimiczności: zaczęły one wyrażać nie tylko pochodzenie od ojca, lecz pochodzenie rodzinne w ogóle lub inne związki pokrewieństwa [Skulina 1974, 78]. Patronimy tworzone poprzez dodanie do formy imienia określonych sufiksów *-ow// -ew// -iw* (w przypadku gdy podstawa słowotwórcza imienia była zakończona spółgłoską lub samogłoską *o*) albo *-in* (kiedy forma imienia była zakończona inną samogłoską).

W badanym materiale spotykamy patronimy, matronimy, awonimy a także formacje patronimiczne utworzone od imienia ojca chrzestnego, czy imienia pradziadka. Oczywiście udział poszczególnych form w nominacji ludności tego obszaru jest zróżnicowany i zależy od określonych warunków. Formy patronimiczne stosowane były w ciągu całego badanego okresu, jednak dominującą pozycją charakteryzowały się w identyfikacji

w latach 1846–1872. Najbardziej popularne były tu formacje z patronimem w II pozycji szeregu nominacyjnego, stanowiące ponad 95% nominacji. W II pozycji szeregu nominacyjnego pojawiają się też w tym okresie formy matronimiczne i awonimiczne (formy awonimiczne spotykamy także w III pozycji szeregu nominacyjnego). Formy patronimiczne i awonimiczne stosowane są głównie w nominacji dzieci nieślubnych z racji zapewne braku uregulowań w tej kwestii zarówno prawnych, jak i być może kulturowych¹⁰.

2.1. imię + otczestwo

Ten model nominacyjny jest głównym i, poza nielicznymi wyjątkami, jedynym sposobem identyfikacji mieszkańców omawianej parafii w latach 1846–1872.

(...) *явился Илья Петровъ (...) родился отъ жены его Аксиньи Федотовой (...) младенцу дано имя Георгий* (...) – Aop 1860–1/1, rejestr: *Georgii Ilianow* – Aop 1860–9/1.

Zdarzało się, że patronimicum dziecka było tworzone od imienia ojca chrzestnego. Nie była to jednak praktyka powszechna – w ciągu badanego okresu tego typu zapisy spotykamy jedynie dwa razy (oba w 1862 r.) i tylko w przypadku dziecka pochodzącego ze związku pozamałżeńskiego:

(...) *явилась Анисья Никитина вдова (...) младенцу дано имя Юда (...) крестными родителями были Тимофей Елевфериевъ и Меланья Афонасьева (...)* – Aop 1862–6/23, rejestr: *Юда Тимофеевъ* – Aop 1862–11/23.

2.2. imię + matronim

Matronimy stanowią warstwę znacznie młodszą niż formacje patronimiczne. Są reprezentowane słabo i często bywają odnoszone do dzieci nieślubnych [Smoczyński 1968, 245], co potwierdza również badany materiał.

(...) *явилась Ефимья Лукьянова (...) младенцу дано имя Марфа* (...) – Aop 1856–6/11, rejestr: *Marfa Jefimowna* – Aop 1856–6/11,

(...) *явилась Евдокія Григорьева (...) младенцу дано имя Антипъ* (...) – Aop 1860–4/13, rejestr: *Antip Jewdokiejew* – Aop 1860–4/13.

¹⁰ Kodeks Cywilny Królestwa Polskiego uregulował tylko sprawę nazwisk dzieci ślubnych, pomiął całkowicie sprawę dzieci nieślubnych. Powszechny obowiązek posiadania nazwiska wprowadziły najpierw przepisy władz Księstwa Warszawskiego następnie Królestwa Polskiego, jednak proces ten w zaborze rosyjskim zakończył się dopiero w 1875 r. [Smoczyński 1968, 246].

Zestawienia z matronimem w II pozycji szeregu nominacyjnego z uwagi na sporadyczność zastosowania¹¹ (dwa poświadczenia w takim zestawieniu w ciągu całego badanego okresu) zdają się być obce dla badanej społeczności. Prawdopodobnie model imię + matronim pojawił się jako analogia do modelu imię + otczestwo dla dzieci pochodzących z nieprawego łoża (zwłaszcza, że występuje w okresie jego dominacji).

2.3. imię + awonim

To zestawienie występuje w latach 1852–1862 w okresie dominacji modelu imię + otczestwo i stosowane jest przede wszystkim wtedy, kiedy w akcie nie podaje się personaliów ojca.

- 1 poświadczenie – w przypadku dziecka nieślubnego:

(...) *явилась вдова Агафья Трофимова* (...) *младенцу дано имя Пелагия* (...) – Аор 1852–3/8, rejestr: *Pelagia Trofimowna* – Аор 1852–3/10,

- 5 poświadczeń – przypadku, kiedy dziecko było przedstawione do rejestru przez matkę, o której mówi się „замужная”¹²:

(...) *явилась Агафья Зиновьева-замужная* (...) *младенцу дано имя Татиана* – Аор 53–1/2, rejestr: *Tatianna Zienowiejowna* – Аор 53–6/2.

Występujące tu awonimy są otczestwami matki dziecka. W badanym materiale w zestawieniach dwuczłonowych są zjawiskiem sporadycznym, zdają się być analogami do form imię+otczestwo//matronim w przypadkach, gdy dziecko do rejestracji zgłasza kobieta zamężna, jednak personaliów jej męża w akcie nie podaje się.

2.4. Imię + otczestwo + awonim

Ten szereg nominacyjny występuje dość krótko, bo tylko w latach 1853–1856 XIX w., ale stanowi prawie 40% nominacji nowonarodzonych dzieci w tym okresie:

---

¹¹ W tym czasie do nominacji dzieci nieślubnych używano przede wszystkim form analitycznych.

¹² 1. „Ojciec dziecięcia w kazirodstwie lub cudzołóstwie zrodzonego, jako ojciec w akcie zapisanym być nie może” – art. 105 Kodeksu Cywilnego Królestwa Polskiego [Szwarcman, 1923, 236].

2. „Ojciec zaś dziecka z nieprawego łoża, wtenczas tylko jako ojciec może być zapisanym, jeżeli jest obecnym przy sporządzeniu aktu i dziecko za swe własne uznaje” [Muchanow 1858, 39].

(...) *явился Агапий Афонасьевъ* (...) *младенцу дано имя Ермилъ*
(...) – Aop 55–1/1, rejestr: *Jermil Agapiow Afanasiew* – Aop 55–6/1.

Ten model występuje w okresie, kiedy nazwisko nie było jeszcze elementem powszechnym w nominacji, być może jest próbą jego zastosowania, poza tym być może nie bez znaczenia jest fakt, że w owym czasie rejestry były prowadzone w języku polskim i sporządzane przez inną osobę, prawdopodobnie Polaka¹³.

2.5. imię + matronim + awonim

Należy zauważyć, że początek funkcjonowania tego sposobu nominacji pokrywa się z początkiem funkcjonowania modelu imię + otczestwo + awonim, więc zapewne jest jego wariantem dla dzieci nieślubnych, gdyż jest stosowany wyłącznie w takich przypadkach w latach 1854–1861:

(...) *явилась Ирина Николаева* (...) *младенцу дано имя Иоаннъ* (...) – Aop 61–2/3, rejestr: *Joann Irinow Mikołajew* – Aop 61–9/3.

2.6. imię + awonim + awonim 2 stopnia

W całym badanym materiale znajdujemy tylko 1 poświadczenie, w rejestrze aktów urodzeń:

(...) *явился Андрей Петровъ* (...) *родился отъ дочери его Агрипины Андреевой* (...) *младенцу дано имя Анна* (...) – Aop 55–5/15, rejestr: *Anna Andriejowna Piotrow* – Aop 55–6/15.

Model ten pojawił się w okresie dużej produktywności modeli z awonimem w drugiej pozycji szeregu nominacyjnego. Akt dotyczy dziecka nieślubnego, które do rejestracji zostało przyniesione przez dziadka, dlatego też zapewne personalia dziadka zostały użyte do nominacji dziecka¹⁴. Być może jest to celowa ucieczka od form matronimicznych, używanych niechętnie, które zdają się być obce kulturze i obyczajom tej społeczności.

Jak więc widać formy patronimiczne stanowiły ważny element nominacji dzieci i mężczyzn. W II pozycji szeregu nominacyjnego spotykamy otczestwa, matronimy i awonimy. Model imię+otczestwo był używany w ciągu całego badanego okresu, i stosunkowo długo był dominującym (pierwsze 30 z badanych ponad 50 lat). Pozostałe formy, czyli matronimy i awonimy są

¹³ O czym świadczy na przykład warstwa fonetyczna zapisów.

¹⁴ W tym okresie kobiety nie były traktowane jako nośnik nazwisk z funkcją dziedziczności.

używane w sytuacjach nieokreślonych w owym czasie przez przepisy. Za-
uważyć można pewną prawidłowość, otóż form matronimicznych używa się
głównie w przypadku dzieci nieślubnych, zaś awonimicznych w przypad-
ku kobiet zamężnych, których mężowie z jakiegoś powodu przy rejestracji
nie byli obecni. W III pozycji szeregu nominacyjnego występują awonimy.
Model imię+otczestwo+awonim przez pewien okres zdominował nominację
dzieci i mężczyzn, trwało to jednak stosunkowo krótko (około 3 lat), być
może był to pierwszy krok do zastosowania formacji z nazwiskiem, gdyż
w latach późniejszych w niektórych przypadkach awonim przejmował funk-
cje nazwiska.

3. Imię + człon spełniający funkcje nazwiska w II lub III pozycji szeregu nominacyjnego

Okres zaborów narodowych był okresem uporządkowania nazwisk pod
względem prawnym, zostały one objęte przepisami prawnymi Austrii, Prus
i Rosji [Skulina 1973, 132]¹⁵, chociaż zarówno na ziemiach polskich jak i ru-
skich proces ustalania nazwisk przede wszystkim wśród wyższych warstw
społecznych został zakończony w XVIII w. Nazwiska stają się dziedzicz-
ne, w razie małżeństwa kobieta przejmuje nazwisko męża [Kaleta 1998, 95].
Jednak na obszarze ówczesnej Rosji wśród niższych warstw społecznych,
poza nielicznymi wypadkami, nie było nazwisk dziedzicznych w zasadzie
do reformy rolnej z 1861 r., która to nakazywała przyjęcie nazwisk tym
wszystkim, którzy ich nie mieli – przede wszystkim chłopom i mniej-
szościom narodowym [Skulina 1974, 132], a także uciekinierom oraz uro-
dzonym z nieprawego łoża [Никонов 1988, 25]. Nazwiskiem stawało się
otczestwo, awonim lub przezwisko. Wśród mieszkańców parafii jednowier-
ców w Pokrowsku nazwisko w dzisiejszym tego słowa rozumieniu zaczy-
na funkcjonować o ponad dekadę później niż nakaz reformy z 1861 r., po-
rządkującej nazwiska pod względem prawnym w Rosji [Skulina 1973, 132]
na co złożyło się kilka czynników, przede wszystkim struktura społecz-
na (przeważająca część mieszkańców to chłopci, w dodatku często ucieki-
nierzy) i uwarunkowania historyczno-kulturowe (prześladowania, migracje,
izolacja).

W nominacji ludności parafii jednowierców w Pokrowsku nazwiska wy-
stępują w zasadzie od 1846 r., ale do lat 70. XIX w. są to przypadki spo-

---

¹⁵ Jednak już w okresie średniowiecza kształtują się podstawy dzisiejszej kategorii na-
zwiska – wytworzyło się miejsce dla nazwiska [Kaleta 1998, 119].

radyczne i dotyczą, głównie przedstawicieli wyższych warstw społecznych i osób związanych z funkcjonowaniem Cerkwi, dla których są także elementem dziedzicznym.

W omawianym materiale cały badany okres pod względem funkcjonowania nazwisk można podzielić na 3 etapy:

1. do lat 70. XIX w., kiedy nazwisko posiadało jeszcze pewne cechy predykatu: nie było w nominacji elementem ani powszechnym, ani koniecznym, ani przede wszystkim dziedzicznym, zwłaszcza dla mieszkańców o niższym statusie społecznym;
2. lata 70. XIX w. – okres przejściowy; w tym czasie w nominacji współistnieją jeszcze różne formacje, jednak obserwuje się coraz większy udział modeli z nazwiskiem, które zaczyna posiadać wszystkie współcześnie charakterystyczne mu cechy.
3. od końca lat 70. XIX w., kiedy zaczyna posiadać cechy indeksu.

W związku z tym za nazwisko będziemy uważać człon dziedziczny nie spełniający jednak już predykatywnych funkcji patronimu, matronimu, awonimu, czy przezwiska.

3.1. imię + nazwisko

Model imię + nazwisko jako powszechny w stosunku do mężczyzn, jest stosowany od roku 1876 do 1897¹⁶, kiedy to niejako zastępuje używaną do tej pory formację imię + otczestwo. Do roku 1875 nazwiskiem jako jednostką dziedziczną posługują się nieliczni, głównie osoby związane z Cerkwią:

- 3.1.1. duchowni a także pomocnicy i psalmiści występujący w metrykach przede wszystkim w roli świadków (*Илья Роленицинъ* – wyższy duchowny suwalskiej cerkwi, *Михаил Архангельскій* – duchowny parafii w Pokrowsku, *Григорій Боярчиковъ*, *Григорій Пастуховъ* – związani z funkcjonowaniem tutejszej cerkwi),
- 3.1.2. poza tym przedstawiciele wyższych warstw społecznych: urzędnicy, wojskowi, mieszczenie a także bogatsi chłopi (*Тимофей Тизановскій* – nauczyciel pobliskiej szkoły, *Михаилъ Бѣликовъ* – naczelnik poczty w Sejnach, *Иванъ Лѣбѣдивъ* – wojskowy, *Николай Ковалевъ* – mieszczanin),

---

¹⁶ Formacja imię + otczestwo w nominacji ojców dzieci w aktach urodzenia jest stosowana w zasadzie do 1884 r., jednak do 1886 r. ten model współistnieje z modelem imię + otczestwo + nazwisko.

3.1.3. oraz mieszkańcy objęci wpływami innych kręgów kulturowych: pruscy poddani (*Тимофей Голумбовскій, Антонъ Словиновъ, Феоктистъ Шилинговъ*) lub osoby pochodzenia polskiego, często katolicy (*Василій Малашевскій, Петръ Высоцкій*).

W początkowym etapie przyswajania nazwiska nie jest ono powszechnie elementem dziedzicznym, o czym mogą świadczyć następujące zapisy:

- ojcowie dzieci są nominowani modelem z nazwiskiem, dzieci zaś modelem imię + otczestwo:

(...) *явился Онуфрій цибульскій* (...) *родился отъ жены его Лукерьи Зеновьевой* (...) *младенцу дано имя Анастасія* (...) – Аор 73–3/5
rejestr: *Анастасія Онуфріева* – Аор 73–16/5

- ojciec dziecka w akcie jest nominowany formacją bez nazwiska, podczas gdy w rejestrze nowonarodzonych w nominacji jego dziecka członek spełniający funkcję nazwiska występuje:

(...) *явился Филимонъ Федотовъ* (...) *родился отъ жены его Ульяны Исавовой* (...) *младенцу дано имя Юстина* (...) – Аор 49–14/25,
rejestr: *Юстина, Филимона Федотова Пятунова* – Аор 49–26/25,

- w tekście – *Антонъ Карповъ Шумиловъ*, który podpisuje się *Антонъ Карповъ*.

Powyższe przykłady mogą wskazywać na fakt istnienia nazwisk wśród niższych warstw społecznych znacznie wcześniej. Początkowo mogły być one czymś w rodzaju przezwiska, tworem nieobowiązkowym, nieco sztucznym i nie były obligatoryjne z powodu zapewne uwarunkowań obyczajowo-kulturowych i być może świadomej tendencji społeczności do zachowania w tej materii wschodniosłowiańskiej tradycji.

W nominacji dzieci formację imię + nazwisko jako powszechną stosuje się nieco później niż u dorosłych (o około 3 lata), dziedziczą one nazwisko ojca. Dzieci nieślubne dziedziczą nazwisko matki:

- (...) *явился Яковъ Пименовъ Мурашевъ* (...) *родился отъ жены его Надежды Антоновой* (...) *младенцу дано имя Татьяна* (...) – Аор 79–2/1, rejestr: *Татьяна Мурашева* – Аор 79–24/1,
(...) *явился Сидоръ Андронновъ Кузьминъ* (...) *родился отъ незамужной крестьянки Евгеньи Тарасовой Шмаровой* (...) *младенцу дано имя Алексѣй* (...) – Аор 79–5/7, rejestr: *Алексѣй Шмаровъ* – Аор 79–24/7.

W drugiej połowie lat 70. XIX w. wskutek uregulowań prawnych dwustopniowy model imię + nazwisko zastąpił zwyczajowo usankcjonowany dla mieszkańców tej społeczności imię + otczestwo. Najpierw modelem imię + nazwisko byli nominowani tylko mężczyźni, potem po kilku latach także dzieci.

3.2. Imię + otczestwo + nazwisko

Do momentu przyswojenia nazwiska w II pozycji szeregu nominacyjnego formacja imię + otczestwo + nazwisko jest używana w stosunku do członków wyższych sfer społecznych (wojskowych, urzędników, osób związanych z funkcjonowaniem Cerkwi lub czasami bogatszych chłopów), także ich dzieci¹⁷:

(...) *явился Симеонъ Петровъ (...) в присутствии свидетеля Ивана Семенова Бондарева беспоповца (...)* – Aop 51–2/6,

(...) *крестными родителями были начальникъ Сѣйненского уезда Михаилъ Михайловъ Костогоровъ (...)* – Aop 66–7/33,

(...) *явился священникъ Михаилъ Ивановъ Архангельскій (...)* – Aop 55–4/11,

(...) *явился Филимонъ Федотовъ Петунъ (...) родился отъ жены его Ульяны Исаевой (...) младенцу дано имя Юаннъ (...)* – Aop 52–1/1, rejestr: *Joann Filimonow Pietun* – Aop 52–18/1.

Ten model jest stosowany także w aktach śmierci, w stosunku do zmarłych osób w podeszłym wieku (bez powiązań ze statusem społecznym):

(...) *явился Антинъ Ивановъ и Федоръ Ивановъ (...) умеръ отецъ Иванъ Ловлевъ Шабровъ, семьдесятъ летъ (...)* – Aoc 52–10/12.

Zaczynając od lat 70., formacja ta jest wykorzystywana również przy nominacji innych osób w aktach, niezależnie od pozycji społecznej. Można powiedzieć, że w ten sposób nobilitowane są osoby ważne w akcie: ojcowie i ojcowie chrzestni, osoby wstępujące w związek małżeński, czy osoby zgłaszające śmierć członka rodziny. W nominacji dzieci ten model jako obligatoryjny występuje bardzo krótko, mianowicie w latach 1875–1878¹⁸, czyli okresie przejściowym między otczestwem a nazwiskiem w II pozycji szeregu nominacyjnego:

(...) *явился Никита Семеновъ Лупановъ (...) родился отъ жены его Анны Зеновьевой (...) младенцу дано имя Михаилъ (...)* – Aop 75–3/3, rejestr: *Михаилъ Никитинъ Лупановъ* – Aop 75–20/5.

W pierwszej połowie lat 70. XIX w. nazwisko w takim zestawieniu zdaje się być elementem dodanym wskutek pewnych uwarunkowań prawnych do wcześniej niepodzielnie królującego i społecznie usankcjonowanego modelu imię + otczestwo. Świadczyć o tym mogą następujące fakty:

¹⁷ W tych nielicznych przypadkach, kiedy nazwisko w danej rodzinie ma charakter dziedziczny (już obejmuje dziecko, ale jeszcze nie żonę).

¹⁸ Jest to okres przejściowy między formacjami imię + otczestwo oraz imię + nazwisko.

- po pierwsze na początku okresu funkcjonowania nazwisk (w latach 1871–1873) nazwisko nie jest jednostką dziedziczną ani dla żony ani dla dziecka, których wciąż nazywa się według modelu imię + otczestwo: (...) *явился Аггей Егоровъ Чеченниковъ (...) родился отъ жены его Анны Михайловой (...) младенцу дано имя Ксенія* (...) – Аор 73–2/4, rejestr: *Ксенія Аггьева* – Аор 73–16/4,
- po drugie model ten pełni funkcję formacji przejściowej między wykorzystywanym do 1875 r. zestawieniem imię + otczestwo, a zajmującym jego miejsce już od 1879 r. modelem imię + nazwisko.

Z czasem nastąpiło pewne przewartościowanie funkcji nobilitacyjnej tego modelu: nie dotyczyła ona już tylko wyższych warstw społecznych, jak dawniej. Teraz tym modelem, który stał się formacją przejściową między dwustopniowymi modelami imię + otczestwo oraz imię + nazwisko nominowano wszystkich mieszkańców, niezależnie od statusu społecznego.

3.3. Imię + awonim + nazwisko

Ten typ nominacji spotykamy w materiale źródłowym tylko jeden raz, kiedy to dziecko do urzędu przyszedł zgłosić dziadek¹⁹:

(...) *явился Феоктистъ Лазаревъ Шилинговъ (...) дитя жены его сына Евсигнея Феоктистова (...) младенцу дано имя Емилианъ* (...) – Аор 1852–5/15, rejestr: *Яmilan Fieokciotow Szylingow* – Аор 1852–5/15.

Nazwisko lub człon pełniący jego funkcje występuje zarówno w II jak i w III pozycji szeregu nominacyjnego. Zestawienia z nazwiskiem w III pozycji szeregu nominacyjnego mają na początku badanego okresu pewne cechy nobilitacyjne. Z czasem jednak, mniej więcej od połowy lat 70. XIX w. ta funkcja zanika i taki szereg staje się jedynie elementem przejściowym zestawień dwustopniowych: od imię + otczestwo do imię + nazwisko. Po ukonstytuowaniu się modelu imię + nazwisko, zestawienie imię + otczestwo + nazwisko z powrotem odzyskało swe nobilitacyjne funkcje.

Nazwisko w II pozycji szeregu nominacyjnego w pierwszej połowie badanego okresu występuje sporadycznie, zwłaszcza w stosunku do osób pochodzących z innych kręgów kulturowych (o polskich lub pruskich wpływach).

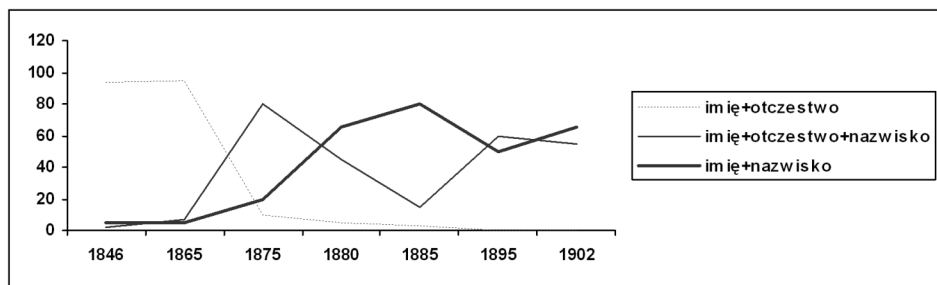
¹⁹ W tym czasie kobieta-matka dziecka nie była traktowana jako 'nośnik' nazwiska, a formy matronimiczne były używane bardzo rzadko i tylko w stosunku do dzieci nieślubnych kobiet z niższych warstw społecznych.

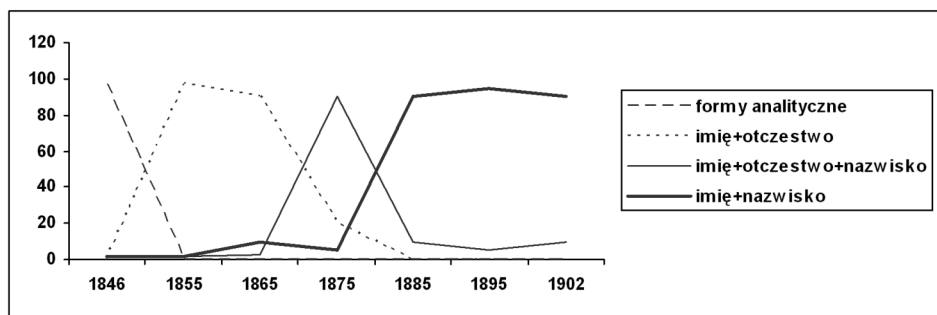
Jednak od połowy lat 70. XIX w. wskutek uregulowań prawnych, nakazujących posiadanie nazwiska staje się głównym modelem nominacyjnym, nawet w stosunku do dzieci nieślubnych.

* * *

Na proces kształtowania się nazw osobowych omawianej społeczności wpływ miały z jednej strony uwarunkowania społeczno-kulturowe, z drugiej, przypadające na okres XIX w. regulacje prawne tej kwestii zarówno na ziemiach polskich jak i ruskich. Jeśli rozpatrzymy zebrany materiał w sposób diachroniczny, okaże się, że stanowi on swoistą kondensację historii rozwoju nazw osobowych, gdyż mamy tu swego rodzaju ewolucję od formacji analitycznych o charakterze predykatywnym do syntetycznych form z nazwiskiem o cechach indeksu, spełniającym wszystkie współcześnie charakterystyczne mu funkcje. Poniższe wykresy przedstawiają ogólne tendencje rozwojowe poszczególnych typów nominacyjnych, używanych w stosunku do mężczyzn i dzieci, mieszkańców parafii jednowierców w Pokrowsku.

Rys. 1. Mężczyźni

Rys. 2. Dzieci

Mieszkający na tych terenach wyznawcy starego obrządku w zasadzie od momentu rozłamu w kościele prawosławnym byli grupą dyskryminowaną, żyjącą w izolacji społecznej. Pełnię praw obywatelskich uzyskali dopiero w 1883 r. [Łużny 1994, 26]. Stąd być może pojawiające się, zwłaszcza na początku badanego okresu (lata czterdzieste XIX w.) formacje analityczne. Poza deskrypcjami wszystkie one w zebranych materiale mają postać imię + forma dopełniaczowa i są wykorzystywane przede wszystkim przy nominacji dzieci.

Lata pięćdziesiąte i sześćdziesiąte XIX w. to okres bezwzględnej dominacji modelu imię + otczestwo, który może stanowić formację analogiczną do ukształtowanego już w XVIII w. na terenach Polski i charakterystycznego dla kultur zachodnioeuropejskich (reprezentowanych na tych terenach przez Prusów i Polaków) dwustopniowego modelu imię + nazwisko. Jest to również okres dosyć dużej produktywności modeli trójczłonowych z formami matronimicznymi i awonimicznymi w II i III pozycji szeregu nominacyjnego, stosowanych w nieuregulowanych prawnie przypadkach, czyli w stosunku do dzieci nieślubnych i tych, których ojcowie podczas sporządzania aktu nie byli obecni. Należy zaznaczyć, że kwestię nominacji dzieci pochodzących z nieprawego łoża uregulowano stosunkowo późno, bo dopiero na przełomie XIX i XX w. Dlatego też szukano form alternatywnych, którymi tutaj stały się matronim i awonim (choć zdarza się także, że ktoś uznał dziecko za swoje lub dziedziczyło ono otczestwo po ojcu chrzestnym). Trudno jednak powiedzieć jednoznacznie, czy fakt ich używania był wynikiem obyczajów panujących w tej społeczności, czy raczej koniecznością wprowadzoną przez osobę sporządzającą akty, która chciała w jakiś sposób ujednolicić system nazewniczy, dlatego że mniej więcej od połowy lat sześćdziesiątych XIX w. normatywną formą stosowaną przy nominacji dzieci nieślubnych stała się z powrotem analityczna formacja z dopełniaczem. W tym okresie występują też formacje z nazwiskiem w II lub III pozycji szeregu nominacyjnego, którymi są nazywani przede wszystkim przedstawiciele wyższych sfer społecznych, osoby związane z funkcjonowaniem Cerkwi a także mieszkańcy Prus lub pruscy poddani i Polacy.

Od lat siedemdziesiątych XIX w. obserwujemy coraz bardziej intensywną ekspansję modeli z nazwiskiem w II lub III pozycji szeregu nominacyjnego. Jest to wynik przede wszystkim regulacji prawnych. Należy podkreślić, że nie od razu nazwisko spełniało wszystkie przynależne mu dzisiaj funkcje, zwłaszcza dziedziczości, utrwalenie której zbiegło się w zasadzie z ogólnymi tendencjami panującymi w tym czasie w tej części Europy [Rymut 1998, 150]. Początkowo dla zdecydowanej większości mieszkańców, którymi byli przede wszystkim chłopci, spełniało funkcję przezwiska. Naj-

później nazwiska otrzymują dzieci nieślubne, dlatego też od momentu, kiedy dzieci nieślubne otrzymują nazwisko – lata 80. XIX w. – możemy mówić o zakończeniu procesu przyswajania nazwiska jako jednostki nominacyjnej. Zaczyna ono pełnić wszystkie charakterystyczne dzisiaj funkcje, tzn. staje się powszechne (wszyscy wymienieni w aktach mężczyźni a także dzieci posiadają nazwisko), staje się też elementem dziedzicznym, przechodzi z męża na żonę, więc obejmuje rodzinę. Jak pokazuje zebrany materiał, nazwisko przeszło pewną ewolucję od elementów pełniących funkcję przezwiska poprzez formacje nazwiskowe fakultatywnie dodawane w II lub III pozycji szeregu nominacyjnego do pełnowartościowych w dzisiejszym rozumieniu nazwisk ze wszystkimi charakterystycznymi współcześnie cechami.

Źródło

Дубликат актов гражданского состояния о родившихся, бракосочетавшихся и умерших Покровского Единоверческого Прихода, 1846–1902 гг.

Skróty

Аор 46–5/7 – Akty urodzeń (Акты о родившихся) 1846 r., s. 5, akt nr 7.

Аос – Akty zgonów (Акты о смерти).

Аоб – Akty ślubów (Акты о бракосочетавшихся).

Literatura

Grek-Pabisowa I., 2000, *Światowe migracje staroobrzędowców od w. XVII do czasów współczesnych*, [w:] *Staroobrzędowcy w Polsce*, red. D. Lewicka, Olsztyn, s. 7–32.

Grzybowski S. 1957, *Nazwisko i jego stałość jako elementy identyfikacji osoby w dawnym prawie polskim*, „Onomastica III”, s. 485–514.

Iwaniec E., 1997, *Z dziejów staroobrzędowców na ziemiach polskich XVII–XX w.*, Warszawa.

Kowalik-Kaleta Z., 1998, *Nazwisko w kulturze polskiej*, Warszawa.

Kowalik-Kaleta Z., 1991, *Od predykcji do nominacji – samoistna tendencja ewolucji nazwisk słowiańskich*, „Prace Filologiczne”, t. XXXVI, Warszawa, s. 283–294.

Łużny R., 1994, *Pierwsze tysiąclecie chrześcijaństwa (988–1988) na ziemiach Wschodniej Słowiańszczyzny*, Lublin.

- Muchanow P., 1858, *O aktach stanu cywilnego, Pismo z polecenia jaśnie wielmożnego radcy tajnego*, Warszawa.
- Rymut K., 1998, *Nazwiska* [w:] *Polskie nazwy własne*, red. E. Rzetelska-Feleszko, Warszawa – Kraków, s. 147–153.
- Skulina T., 1973, *Staroruskie imiennictwo osobowe, cz. I*, Wrocław – Warszawa – Kraków.
- Skulina T., 1974, *Staroruskie imiennictwo osobowe, cz. II*, Warszawa – Wrocław – Kraków.
- Smoczyński P., 1968, *Polskie nazwiska patronimiczne*, „Z polskich studiów slawistycznych. Językoznawstwo”, seria 3, Warszawa, s. 245–256.
- Szwarcman I., 1923, *Przewodnik dla urzędów stanu cywilnego*, Łódź.
- Wiśniewski J., 1963, *Dzieje osadnictwa w Powiecie Sejneńskim od XV do XIX wieku*, [w:] *Materiały do dziejów Ziemi Sejneńskiej*, red. J. Antoniewicz, Białystok, s. 10–248.
- Никонов В. А., 1988, *География фамилий*, Москва.

METHODS OF MAN AND CHILDREN'S IDENTIFICATION
IN EDINOVIERTS' PARISH IN POKROVSK FROM 1846 TO 1902

S U M M A R Y

This article is devoted to classification of typical nominal configuration, which are characteristic for man and children in edinovierts' parish in Pokrovsk during their existence between 1846 and 1902. They, Russian old believers, settled here on the rental rights escaping from persecutions and decided to convert to edinoviery. Source material was taken from Duplicates of Population Registry of the mentioned parish, which are stored in the National Archive in Suwałki. Onomastic models found in source, were divided into three groups: 1) analytical forms, 2) first name + synthetic and patronimic forms, 3) first name + an element, acting as a second name in II or III place of nominal chain. Gathered material has been examined in a diachronic aspect too, it enables to follow the history of their evolution from predication to nomination.

Beata Radziwonowicz e-mail: gosc29@wp.pl